

tečaje.¹ Jugoslavija jih nima. Mislim, da bi nam ne bilo v sramoto, če bi jih kmalu ustanovili in ne čakali, da nas prehitijo tiste tri evropske države, ki jih tudi še nimajo, namreč Islandija, Luksemburška in Grška. Kako je v Albaniji, ne vemo. Načrt DJB je mislil tudi na take tečaje, a prepustil je „bibliotečnemu odboru“, sestavljenemu iz upravnikov vseh štirih znanstvenih knjižnic, da izdela zanje posebna pravila. Razen tega naj bi bibliotečni odbor izdelal vse potrebne pravilnike o obveznem ustanavljanju samoupravnih in drugih javnih knjižnic, o izdelavi jugoslovenske bibliografije in centralnega kataloga, predpise o bibliotečnem izpitu in o internem poslovanju knjižnic.²

Morda bi mogel kdo načrtu DJB očitati razne pomanjkljivosti. A temu niso bibliotekarji krivi. Morali smo se ozirati na današnje stanje našega knjižničarstva, ki še ni doseglo one višine, s katere bi mogli zajeti vse probleme in potrebe še bolj širokogrudno in svobodoljubno. Mislim pa, da smo v bistvu zajeli vse, kar naše knjižnice danes potrebujejo, da bodo mogle uspešno vršiti svoje kulturno delo. Če bo ta načrt sprejet, se sme DJB zavedati, da je odstranilo mnogo navlake, ki danes razvoj našega knjižničarstva še ovira, da je globoko zaoralo v ta del naše kulturne ledine, in da je položilo temelje novi dobi našega knjižničarstva.

Agilnim kolegom v Belgradu, ki imajo izvršiti najtežjo končno fazo našega dela, da namreč budno pazijo na usodo načrta, da ga tudi na merodajnih mestih utemeljijo in branijo, pa želimo popolnega in skorajšnjega uspeha.

Kronika

En relisant „Prešeren“

1. V r á z ali V r á z ?

V Prešernovih „Poezijah“ 1847 beremo na strani 113. v epigramu „Naróbe Katón“: „Stánko Slovécov vskòk, V r á z si naróbe Katón“. To obliko z akutom na a imata tudi Pintar, „Dóktorja Francéta Prešérna Poezije“ (5. natis, str. 96.) in „Zbrano delo“ na strani 74. Prvi je pisal mesto akuta gravis, torej obliko „Vráz“, Žigon v „Prešernovi čitanki“ na strani 148. K tej obliki ga je očitvidno zavedlo pismo, s katerim je Prešeren poslal Vrazu dva izvoda „Poezij“ in kjer beremo sledeče:

„Fehler in der Accentuazion kommen häufig vor. In dem Epigramme Daní-čarjam sind nicht weniger als 2 aufzufinden, als Dubróvničanov statt Dubróvničanòv, jáničárji statt janičárji. Selbst Dein Name ist pagina eádem unrichtig gedruckt worden — —“

Iz tega odstavka je Žigon sklepal, da je oblika v „Poezijah“ napačna in da je pravilno pisati „Vráz“ z gravisom. Kidrič ima v „Prešernu“ I na strani 113. „Vraz“ brez naglasa, kar je verjetno prevzel po revizijskem (muzejskem) rokopisu, akoravno bi se bil mogel ravnati po rokopisu, ki je služil stavcu v tiskarni (faksimile) in po „Poezijah“, ki imata oba „Vráz“ z akutom. Pozneje je Kidrič na straneh 390. in 407. svojo obliko „Vraz“ brez naglasa spremenil in navedel kot pravilno „Vráz“ z gravisom ter se pri tem skliceval na prej navedeno Prešernovo pismo.

Že Prešernovi rokopisni obliki „Vraz“ in „Vráz“, kažeta, da ni vse tako, kakor sta mislila Žigon in Kidrič. Obliko z gravisom imamo samo enkrat ohranjeno v

¹ Rôle et formation du bibliothécaire. Paris 1935. Gl. tudi poročilo o tej knjigi v GMDS 1935, 146—148 (Pivec-Stelè).

² Namenoma sem te točke samo naštel; kolikor točk, toliko problemov! Morda nam bo uredništvo „Sodobnosti“ dovolilo, da spregovorimo čez leto in dan tudi o teh naših sodobnih vprašanjih!

starejši varianti tega epigrama, ki jo je Prešeren pozneje še popravljaj; tam je mogla nastati pod vplivom neposredno pred njim stoječega gravisa „vskòk“. Z gravisom je Prešeren redno označeval kratke samoglasnike ali polglasnike, torej bi bil po žigonu in Kidriču izgovarjal Vrazov priimek s kratkim à?!

Ključ k pravilni rešitvi hrani res Prešernovo pismo Vrazu, a treba ga je umeti in prav analizirati. Prešeren piše: „— — — Dein Name ist... unrichtig gedruckt worden — — —“, torej v preteklosti, napaka je bila na tisti strani, predno je Prešeren pisal Vrazu in mu poslal oba izvoda „Poezij“. Zdaj pa, ko Prešeren pismo piše in „Poezije“ pošilja, zdaj tiste napake ni več, ker bi bil sicer Prešeren moral napisati v sedanjosti: „— — — selbst Dein Name erscheint unrichtig gedruckt — — —“ ali pa sicer kako rabiti sedanjik, kakor ga rabi v istem pismu, govoreč o napakah v epigramu „Daníčarjam“: „— — — sind nicht weniger als 2 (sc. Fehler) aufzufinden — — —“ Torej napake v epigramu „Daníčarjam“ so v „Poezijah“ še zdaj, ko Prešeren pismo piše! Vrazov priimek pa je bil v preteklosti napačno natisnjen, zdaj pa, ko Prešeren Vrazu piše, te napake ni več in stoji v „Poezijah“ pravilna oblika „Vráz“.

Morda mi bo kdo očital, da dlake cepim in ne bo verjel stilistični analizi Prešernovega pisma. Kdor ne verjame, naj vzame v roke izvod Prešernovih „Poezij“ iz leta 1847 in naj odpre stran 115. Brez težave bo mogel ugotoviti, da je bilo prvotno natisnjeno „Vráž“ ali „Vráž“, da je bil torej nad z neki nepotrebni znak, ki je bil pozneje z ostrim predmetom radiran. Ne vem sicer, ali se najde ta popravek v vseh izvodih „Poezij“; ko sem pripravljaj tekst za „Zbrano delo“, sem ga našel v šestih izvodih, več jih pa nisem vzel v roke. To dejstvo in analiza Prešernovega pisma dokazujeta dovolj jasno, da je oblika „V r á z“ z akutom pravilna in raba gravisa napačna.

2. Vídil si švájca visòke goré.

V 22. verzu pesmi „V spomínj Andréja Smoléta“ beremo v žigonovi „Prešernovi čitanki“ (str. 105.) obliko „švájca“ z akutom, ravno tako v „Zbranim delu“ (str. 18.). V Kidričevem „Prešernu“ I, str. 24. pa najdemo obliko „švajca“ brez naglasa. Kaj je pravilno?

Faksimile cenzurnega rokopisa nima naglasa, a ima ga revizijski rokopis v muzeju, in sicer „švájca“ z akutom. Torej vsak rokopis drugače, eden ima akut, drugi nima naglasa. Odločitev, katero obliko je sprejeti v nove izdaje, ne bo težka. V dvomljivih slučajih, kjer nimata rokopisa enake oblike, bodo odločale „Poezije“ 1847 same, če ne govore proti njim tehtnejši razlogi. V „Poezijah“ pa beremo na strani 28. „švajca“ brez naglasa! To obliko je prevzel tudi Kidrič, ker je oblika brez naglasa izpričana dvakrat (faksimile in „Poezije“), oblika z naglasom pa samo enkrat.

In vendar sta žigon in „Zbrano delo“ to vprašanje bolj pravilno rešil! Poglejmo bolj natančno v „Poezije“ na str. 28! Brez optičnih pomagal se prav dobro razloči, da je stalo prvotno „švájca“ in da je bil gravis pozneje z nožičem ali drugim ostrim predmetom radiran! Isti slučaj kot pri „Vrážu“. Zato nam tudi oblika brez naglasa v „Poezijah“ nič ne dokazuje in ne more odločiti proti edino pravilni obliki „švájca“ z akutom.

3. Ní umèrla têta moja,

Têta môja, dèkle stáro — — —

Tretji in četrti primer radiranja v „Poezijah“ 1847! Faksimile rokopisa za tiskarno ima v petem in šestem verzu „Dóhtarja“ samo obliko „téta“ z akutom, muzejski revizijski rokopis pa ima v petem verzu „téta“ z akutom, v šestem verzu s cirkumfleksom. V „Poezijah“ 1847 je stal na str. 45. v petem verzu morda gravis,

v šestem verjetno akut, oboje je bilo radirano. Pravilna oblika je „têta“ s cirkumfleksom, ki označuje široki e, in kar dokazuje tudi „Têta Rozamúnde zále“, ki je dobila v „Poezijah“ str. 46. cirkumfleks, akoravno sta imela oba rokopisa napačni akut. Tudi ta dva popravka nista zaznamovana v Kidričevem „Prešernu“, kjer bi jih bilo navesti na str. 389 v prvi vrsti od spodaj že zato, ker so taka radiranja zelo redki, skoraj singularni slučaji, ki zbude našo pozornost in razna vprašanja, na katera bo težko odgovoriti. V tekstu ima Kidrič pravilno „têta“, istotako že pred njim Pintar in „Zbrano delo“, med tem ko ima Žigon akut, ki ga je pa že pri „Rozamundi“ spremenil v pravilni cirkumfleks.

4. Deveta pola „Poezij“.

V članku „Bibliofilske ugotovitve“ (Ljublj. zvon 1956, 385) je prof. Kidrič glede 9. in 10. pole Prešernovih „Poezij“ iz leta 1847 odkril tri variante v sledeči zapovrstnosti:

1. Izvode z „defektno“ 9. polo s tiskovnimi napakami („Dve sêsti“ namesto „Dve sêstri“ i. dr.), in v 10. poli brez akrostiha v magistralu.

2. Izvode s popravlj eni mi tiskovnimi napakami 9. pole in brez akrostiha v 10. poli. To so bili običajni knjigotržni primerki.

3. Izvode s popravlj eni mi tiskovnimi napakami 9. pole in z akrostihom v 10. poli. To so bili primerki za pesnika in njegove prijatelje.

V Kidričevih izvajanjih je treba popraviti neke pomote:

A. Ob pesnikovi smrti ni bilo pri Blazniku 49 primerkov, ki so radi 9. pole veljali za defektne, temveč 47, kar ima tudi Žigon pravilno v objavi „Zapuščinskega akta Prešernovega“ str. 45, in kar stoji tudi v Blaznikovem originalnem obračunu (drž. knjižnica v Ljubljani ms. 495). O treh izvodih pa Blaznikov račun molči.

B. Tudi nima Drž. študijska knjižnica v Ljubljani treh takih „defektnih“ primerkov. Ko sem pred leti obračal njene izvode „Poezij“, sem našel samo v enem izvodu v 9. poli značilno tiskovno napako „sêsti“ namesto „sêstri“. Od tedaj je dobila knjižnica samo še Vrhovnik-Auerspergov izvod, ki pa ima „popravljen“ 9. polo. Zato je tudi Kidrič napačno sklepal, da je Wagner kupil od Blaznika vsaj tri „defektne“ izvode. Pač pa je verjetno, da je Wagner dobil od Blaznika vseh 47 „defektnih“ izvodov, ako in kolikor jih ni Blaznik sam poprej prodal po pesnikovi smrti in tako ociganil kupce, Wagnerja in Prešernove dediče.

C. Po Kidričevi zapovrstnosti treh variant so se morale zgoditi pri tisku „Poezij“ sledeče stvari: 9. pola je bila najprej natisnjena z raznimi napakami („sêsti“ i. dr.) in je radi teh napak veljala za „defektno“. Predno je začel Blaznik „Poezije“ prodajati, je moral nekdo opaziti te napake, natisnili so 9. polo v drugič in nadomestili „defektno“ polo z novo natisnjeno, v kateri so bile te napake popravljene. Ob Prešernovi smrti pa je ostalo Blazniku še 47 izvodov z „defektno“ 9. polo.

Tako moramo zadevo razložiti po Kidričevih izvajanjih. Možna je še druga razlaga, ki se mi zdi bolj verjetna:

V obračunu o „Poezijah“, ki ga je napisal Blaznik po Prešernovi smrti, beremo:

550 Ex. am Lager, ungeb.

47 Ex. defekt wegen 9. Bog.

To sta dva nepopolna stavka z značilno kupčijsko-računsko krajšavo. Ako jih dopolnimo, dobimo sledečo obliko:

550 ungebundene Exemplare [sind noch] am Lager.

[Davon sind] 47 Exemplare defekt wegen [des] 9. Bogens.

Zdaj pa že na prvi pogled razumemo, kaj je hotel Blaznik povedati. Povedal je, da so izvodi defektni radi 9. pole, nikjer pa ne stoji, da je 9. pola defektna, ker bi bil sicer napisal: 47 Ex. mit defekt. 9. Bog.

Iz Blaznikovega obračuna smemo tedaj sklepati, da je onim 47 izvodom 9. pola manjkala, zato so bili ti izvodi defektni. Pozneje je dal Blaznik manjkajočo deveto polo na novo postaviti in natisniti; tako je dobil 47 novih kompletnih in ni imel nič več defektnih izvodov „Poezij“. Pri tem poznejšem natisku 9. pole so nastale one tiskovne napake („sěsti“ i. dr.). Blaznik je izpopolnil defektne izvode po pesnikovi smrti, verjetno, predno je prodal ostanek naklade Wagnerju. Tudi ni izključeno, da sta to naredila Blaznik in Wagner sporazumno.

Zaporednost treh variant „Poezij“ je tedaj: Prva in druga varianta z akrostihom in brez akrostiha v magistralu sta nastali ob istem času. Tretja varianta z „defektno“ 9. polo pa šele po pesnikovi smrti.

Omeniti pa moram še, da vse to, kar sva povedala Kidrič in jaz, ni prav nič novega! Vse te variante „Poezij“ je dognal že J. A. G[lonar] v kratki beležki „O raznih izdajah Prešernovih ‚Poezij‘ iz leta 1847“ (Slovenski tisk, knj. I. str. 16) in je tudi pravilno razložil, kako so nastali defekti (napake) 9. pole. Kidrič ni upošteval njegove razlage, a je tudi ni ovrgel, in se je zato brez uspeha trudil ob treh variantah „Poezij“. (Dalje.)

Avg. Pirjevec.

Glose

Predsednik Peter Živković je kakor piše ‚Jutro‘ v uvodniku, v govoru na seji izvršilnega odbora proslule JNS „razbil spletke, da pomenja njegov prihod na vodstvo stranke nekak fašistični preokret, in odkrito se je izjavil za načelo dosledne demokracije“. Živković, pa dosledna demokracija? Vse je mogoče, bi dejal Sančo Pansa, a Polonij iz Hamleta bi zamahnil rekoč: Proso za drozge! — Ker pa je gospod Peter Živković, sedaj predsednik JNS, za dosledno demokracijo, je „v zvezi s tem upravičeno mogel reči, da imajo jugoslovenski nacionalisti najmanj razloga, se bati politične svobode. Ravno ker svobode še ni, se dogaja, da je nacionalna misel izročena pritisku z mnogih strani.“ Živković je tudi izrazil svojo in cele stranke trdno voljo „da se mora rešiti hrvatsko vprašanje na kar najbolj pravičen način“. „S posebnim poudarkom je predsednik g. Živković podčrtal načelo polne enakopravnosti kot osnove za reševanje našega notranjega nacionalnega problema — — — Razumljivo je, da so te besede g. Živkovića napravile v hrvatski javnosti globok vtis in da se jim upravičeno pripisuje večja važnost nego frazerskemu izmikanju raznih skupin, ki neprestano govorijo o hrvatskem vprašanju, če jih pa primeš za besedo, se pokaže, da mislijo na stara srbijanska okrožja“. Kaj pa, če vse te značilne izjave gospoda predsednika Živkovića niso drugega ko „frazersko izmikanje“ stranke, ki ne ve, ne kod ne kam? Ko je namreč ta stranka imela v Sloveniji in na vladi vso moč in oblast, je malo manj ko po fašistično uničevala eksistenco ljudem, ki so svoj glas zastavili za načelo dosledne demokracije, za politično svobodo, za kar najbolj pravično rešitev hrvatskega in slovenskega vprašanja. Grenek je kruh opozicije.

Jasnost velja! — Beograjska „Samouprava“, glasilo JRZ, izjavlja dne 4. t. m. z vso odločnostjo: „Tisti, ki misli, da bo vlada g. dr. Stojadinovića odobrila ali trpela snovanje kakršnekoli verske, plemenske ali pokrajinske (sic!) stranke, se vara, ker tega ne bo nikdar doživel pod to vlado. Vse ono, kar ruši ali slabi naše narodno ali državno edinstvo, mora danes v naprej računati na močan in odločen odpor. To morajo vedeti vsi brez razlike, pa naj se nahajajo na levici ali na desnici.“

S. L.